

LEZING TRUDIE KNIJN // JAARCONGRES IDEALEN 18-10-2018

'Solidariteit is een tot leven gekomen ideaal'

Het woord solidariteit ligt in Nederland al lang in de stofmand, lijkt het. Maar is dat wel waar? Veel vrijwilligerswerk getuigt immers van solidariteit. En dat nog wel met vreemden - waarmee solidariteit een tot leven gekomen ideaal is.

Zo zou je kort kunnen omschrijven wat Trudie Knijn tijdens het jaarcongres 2018 van Trendbureau Overijssel betoogde in haar workshop over idealen.

Identiteit als motivatie

Knijn, hoogleraar interdisciplinaire sociale wetenschappen aan de Universiteit Utrecht, weet dat er nooit één reden is om solidair te zijn met anderen. Er moet sprake zijn van een duidelijke behoefte, van dankbaarheid om het gebodene, en zelfs van wederkerigheid. De belangrijkste motivatie is identiteit: hoe meer mensen op ons lijken, hoe meer we geneigd zijn solidair met hen te zijn.

Dat leidt tot de conclusie dat wie vreemden helpt, dus zich niet identificeert met de ander, dat wel vanuit idealisme moet doen. Denk aan de vrijwilligers van de Voedselbank, VluchtelingenWerk, coöperatie WeHelpen of clubs die strijden tegen laaggeletterdheid.

Applaus en vloek

Wat drijft mensen om zich in te zetten voor die anderen? De Utrechtse hoogleraar onderscheidt twee belangrijke factoren: het applaus en de vloek.

Om met de eerste te beginnen: applaus komt van vrijwilligers die het ideaal van de participatiesamenleving onderschrijven. Zij willen dat iedereen zelfstandig kan meedoen, en zien het daarom als hun morele plicht om mensen die dat nodig hebben daarbij de helpende hand toe te steken.

We helpen mensen op weg

De vloek is in feite de achterkant van dezelfde medaille. Hij komt van vrijwilligers die overheid en professionals verwijten afwezig te zijn. Zij signaleren een gebrek aan erkenning van fundamentele problemen en vinden het daarom hun morele plicht om bij te springen waar de rechtstaat steken laat vallen.

Typerend voor Nederland, zo betoogt Knijn, is dat solidariteit niet - zoals dat elders in Europa wel het geval is - activistisch is, maar ondersteunend. 'Wij willen anderen op weg helpen. We zijn er niet op uit de politieke agenda te veranderen. We ruimen de boel op - zaken die de overheid laat liggen.'

De praktijk is weerbarstig

De hoogleraar zette de deelnemers aan haar workshop letterlijk aan het werk door hen in groepjes te laten discussiëren over een in ernst toenemend fictief probleem. 'Wat jullie oplossing wordt, vind ik niet zo belangrijk', zei ze. 'Ik wil weten wat jullie argumenten zijn. Wat jullie beweegt.' Om even later te concluderen: 'Onze idealen kloppen, maar de praktijk is vaak weerbarstiger.'